

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ, 1863.

ΤΟΜΟΣ ΙΑ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 323.

ΤΟ ΜΕΡΟΣ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

εκ τῆς ἀγαπροφῆ,
ΥΠΟ Κ. ΛΕΥΚΑΔΙΤΟΥ.
(Συνέχεια Τίτλου φύλλου 322.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Τὸ μέρος τῶν γονέων εἰς τὴν γοεράνην ἀγαπροφῆ.

Οἱ τι γίνεται εἰς τὴν γοεράνην ἀνατροφὴν, ὡς εἴπομεν προλαβόντως εἰς τὸ β'. κεφάλαιον, συμβαίνει συνήθως καὶ εἰς τὴν γοεράνην. Πατήρ τις π. χ. ῥίπτων τὸν γίνοντα εἰς τι δημόσιον σχολεῖον, νομίζει ὅτι δὲν είχει ἄλλο καθῆκον, εἰ μὴ νὰ χορηγῇ κατ' ἔτος τοὺς προσδιωρισμένους μισθιώνες. Εἶπεται ἐὰν δὲν είδεις του εμπινεν ἀμαθῆς καὶ ἀπαίδευτος, ἀνάξιος ἐπαγγέλματος ἐλευθερίου, ἀπαλλασσόμενος τῶν ἴδιων χρεῶν του, μέμφεται τὸ σχολεῖον ἀπαράλλακτα ὡς οἱ ἐγκάτοικοι χωρίου τινὸς, οἵτινες παραχρημάτων τὰ καθαρίσωσι τὰ δνοστάσια καὶ τὰ προσαύλια τῶν, καταγοροῦσι τὴν πολιτικὴν ἀστυνομίαν διὰ τὴν ἐκ τούτου θινακτηφόρον ἐπὶ τῶν ζώων τῶν καὶ ἐφ' ἔκατῶν προελθοῦσαν ἐπιδημίαν.

Οὐχι, ἡ δημοσία ἀνατροφὴ δὲν ἔγεινε διὰ ν' ἀπαλλάξῃ τοὺς γονεῖς ἀπὸ τοῦ πρωτίστου τῶν καθηκόντων τῶν, ἀλλ' ἵνα βοηθήσῃ αὐτοὺς νὰ τὴν φέρωσιν εἰς πέρας τούτων. Εἶναι βεβούλωτον μεγίστη βιή-

θεικὴ ἔκεινη, ἢτις ἐξασφαλίζει εἰς τὰ τέκνα τῶν τὴν προσογὴν πολλῶν πεφωτισμένων ἀνδρῶν, τὴν τακτικὴν ἐργασίαν, τὸ σύεργέτημα τοῦ κοινοῦ βίου, πλεονεκτήματα ἀνεκτίμητα μὴ συμβιβαζόμενα εἰς τὴν οἰκογένειαν, ἀλλ' ἔχοντας ἀνάγκην τῆς ἐξωτερικῆς τῶν γονέων συνδρομῆς, ἵνα μὴ ἀποβῶσιν ὅλως ἀπαρπα καὶ ἐπικίνδυνα.

Η δημοσία ἀνατροφὴ δὲν πρέπει νὰ θεωρήται ὡς θινακτηφόρος μηχανὴ, παραλαμβάνουσα παιδάς, ἵν' ἀποδώσῃ ἀνθρώπους, χωρὶς νὰ λάβωμεν ἡμεῖς ἄλλον κόπον εἰμὴ νὰ τοὺς παραδώσωμεν καὶ νὰ τοὺς παραλάβωμεν· ή ὡς στρατὸν παραλαμβάνων νεοσυλλέκτους, ἵν' ἀπεδώσῃ στρατιώτας. Αἱ χαμαρπεῖς αὗται προλήψεις αἴτινες δυστυχῶν ἐπικρατοῦσι παρ' ἡμῖν, οὐ μόνον εἰναι πάντη ἀνάξιαι τῆς ὁρθῆς κρίσεως; πεφωτισμένου ἔθνους, ἀλλὰ συντείνουσιν ἐν ταύτῳ πρὸς ἐξαγρείωσίν του, διὰ τὴν ἐκ τούτου γοεικὴν καὶ διανοητικὴν ἀπονάρκωσιν τῆς νοήμονος καὶ φλοιμαθοῦς ἡμῶν νεολαζίας.

Οσον ἀτελὲς καὶ ἀν ἦναι σύστημά τι δημοσίας ἀνατροφῆς, οἱ γονεῖς δύνανται πολὺ νὰ ἐλαττώσωσι τὰς ἐλλείψεις του, καὶ ν' ἀναπτύξωσι τὰς ὀφελείας του· καὶ ὅσον ἐντελὲς καὶ ἀν ἦναι, ἔχει πάντοτε ἀπαρχίητον ἀνάγκην τῆς συνδρομῆς των. Τίς π. χ. ἐὰν μὴ οἱ γονεῖς, πρέπει νὰ ἐξετάζῃ τὴν κλήσιν τοῦ παιδὸς, ἵν' ἀγκαλύπτῃ τὴν ἀλτηθή τάσιν τῆς

ψυχῆς του, ἵν' ἀπαλλάσσῃ αὐτὸν ἐν καιρῷ ἀπὸ κόπων, οἵτινες ἐπὶ τέλους θέλουσι μείνει: ὅλως ἀκαρποί; νὰ διακρίνῃ εἰς τὰς ἔργασίας του τὴν πραγματικὴν ἀνικανότητα αὐτοῦ ἀπὸ τὴν προσωρινὴν ἀγδίαν, τὴν φανερὰν ἀνυποταξίαν ἀπὸ τὰς πεισματικὰς ἀντιστάσεις, νὰ ἐπιμένῃ ἢ νὰ ἐνδίδῃ ἐν καιρῷ, νὰ διακρίνῃ τὰς παραλόγους ἀπὸ τὰς νομίμους ἀπαιτήσεις του, προετοιμάζων αὐτὸν βαθύτερον εἰς τὴν πρὸς τὸ συμφέρον αὐτοῦ θυσίαν τῶν ὀρέξεών του; Αὗται εἶναι αἱ πρῶται φροντίδες τοῦ γονέως εἰς τὴν νοερὰν ἀνατροφήν.

Ἄφοῦ δὲ αὕτη ἀρχήσῃ, πρέπει νὰ τὴν παρακολουθῇ διὰ νὰ μανθάνῃ, ἐὰν δέ νέος λαμβάνῃ ἐνεργητικὸν μέρος, ἢ εἴναι μόνον ἀπλοῦν δργανον εἰς τὰς γετρας τῶν διδασκάλων του. Σοὶ τὸ λέγει αὐτὸς ὁ Ἱδιος. Ή φυσικὴ κλίσις τοῦ παιδὸς εἴναι νὰ δμιλῇ ἀπαύστως εἰς τοὺς γονεῖς περὶ τοῦ σχολείου του, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παραπονούμενος, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ μεγαλειτέρα λαμβάνεται φροντὶς περὶ τῆς βελτιώσεώς του. Νὰ τῷ ἐπιβάλωσι σιωπὴν, εἴναι τὸ αὐτὸς ὡς νὴ μὴ θέλωσι νὰ μάθωσι δὲ τι περισσότερον τοῖς συμφέροις. Πρέπει λοιπὸν νὰ τὸν ὑποφέρωσι· καὶ, ὥφελούμενος ἐκ τῶν περιστάσεων νὰ ἐπενεργῶσι διὰ συμβούλων.

‘Αλλ’ ἐν τούτοις τί γίνεται παρ’ ἡμῖν; Τπάργουσι γονεῖς, καὶ δυστυχῶς οὗτοι εἴναι οὐχὶ ὀλίγοι, ὄντες τόσουν ὀλίγον ἐπιδεκτικοὶ νὰ κρίνωσιν ἀφ’ ἐκεῖτῶν τὰ σχολεῖα καὶ τοὺς διδασκάλους; ἕστε παρακολουθοῦν τὰς διαθέσεις τοῦ παιδὸς των, εὐχαριστούμενοι μὲν, ἐὰν οὗτος ἦναι εὐχαριστημένος, δυστρεστούμενοι δὲ, ἐὰν ἦναι δυσαρεστημένος· ἐνῷ κατὰ φυσικὸν λόγον συμβαίνει τὸ ἐναντίον· διότι εὐχαριστεῖται μὲν δὲ παῖς, ὅταν παραμελούμενος ἀφίνεται εἰς τὴν διάκρισιν τῶν παραλόγων ὀρέξεών του, δυσαρεστεῖται δὲ, ἐκτὸς σπανιωτάτων τιγῶν παιδῶν δύτων ἀγγέλων μᾶλλον ἢ ἀνθρώπων, δταν δὲ αὐστηρὰ καὶ ἄκαμπτος πειθαρχία, πολεμοῦσα τὰς κακὰς αὐτοῦ τάσεις καὶ ἔξεις, ῥυθμίζει αὐτὸν πρὸς τὸν κανόνα τοῦ καθήκοντος· ὥστε οἱ τοιοῦτοι γονεῖς εὐχαριστοῦνται δταν πρέπη νὰ ἦναι τὰ μάλιστα δυσαρεστημένοι καὶ δυσαρεστοῦνται δταν πρέπη νὰ ἦναι τὰ μάλιστα εὐχαριστημένοι. Ἐκ τούτου δίδοντες αὐτῷ ἀκρότειν παραπονούμενῷ, ἀρχίζουν νὰ δυσαρεστῶνται κατὰ τῶν διδασκάλων του, καὶ ἐπὶ τέλους ἀποσύρουσιν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ σχολείου!

Η ἀπερίσκεπτος αὕτη τῶν γονέων διαγωγὴ, ἀδικος καθ’ ἐκυτὴν, διὰ τὰ ἀποτελέσματά της εἴναι διεθριωτάτη. Καταστρέφει ῥίζηδον τὸν παιδός νοσορῶς μὲν, διότι ἀρχίσας ἥδη ν’ ἀναπτύσσεται δι’ ἐνὸς συστήματος, ὁ νοῦς του, ὡς ἐκ τῆς μεταβολῆς, συγχέεται καὶ ἀποτυφλοῦνται τῆθικῶς δὲ, διότι ἀμαῶς ἐτνοθήση ἔπαξ τὴν ἀδυναμίαν τῶν γονέων του εὐ-

κδλως ἐνδίδουσαν εἰς τοὺς παρακλογισμούς του, δὲν ὑπάρχει μέσον δπερ νὰ μὴ μεταχειρίζηται διὰ γὰ τοὺς ἀπατᾶς πρὸς ίδιαν καταστροφὴν του. Οἱ γονεῖς ἀποκαθίστανται ἔνοχοι μεγίστης ἀχαριστίας· διότι ἐὰν ἐσκέπτοντο, διὰ μίαν στιγμὴν, τοὺς ἀμέτρους κόπους τῶν εὔσυνειδήτων διδασκάλων καὶ τὴν μεγίστην τοῦ ἐκυτοῦ των θυσίαν, ἐκτὸς τῆς ὑποστηρίξεως αὐτῶν, ηθελον τοῖς ἐκφράζει καὶ μεγίστην εὐχαριστίαν. Καταστρέφει τὰ σχολεῖα καὶ διαφθείρει τοὺς διδασκάλους· διότι γνωρίσαντες ἔπαξ δτι, διὰ τῆς εὐθείας δόδου καὶ δι’ ἐντίμου διαγωνισμοῦ δὲν δύνανται νὰ ἐλκύσιωσι τοὺς γονεῖς, ὡς ἐκ τῶν ἀναγκῶν των καταφεύγουσιν, ώς μὴ ὀφειλειν, εἰς τὴν ἥρδιουργίαν.

Ἐνῷ λοιπὸν ἀφ’ ἐνὸς εἴναι ἀναντίρρητον δτι ἀπὸ τῆς καλῆς ἐκλογῆς τῶν διδασκάλων καὶ τῶν σχολείων ἔξαρτάται ἡ ἐπιτυχία τῆς ἀνατροφῆς, ἡ ἀστασία ἀφ’ ἐτέρου καὶ ἡ ἀπροσεξία τῶν γονέων, ἔξαριθμούντων τὴν ἀλήθειαν εἰς τοσοῦτον δυσδιάκριτα πράγματα, ν’ ἀπονέμουσι τὴν δρειλομένην ἀμοιβὴν καὶ τὸν ἐπαινοῦντον δπου ἀπαιτεῖται, ἔβαλον καὶ βάλλουσιν εἰς κίνδυνον τὰ ἀπὸ τῆς ὄρθης ἀνατροφῆς περιμενόμενα μέγιστα συμφέροντα τῆς πατρίδος· καθ’ δσον ὀλίγοι οὐπάρχουσιν ἄνδρες τὴν σῆμερον μὲ τοικύτην αὐταπάρησιν, ὥστε νὰ μένοισι μέχρι τέλους ἀκλόγητοι εἰς τὸ καθῆκόν των καὶ μὲ τὴν ίδιαν καταστροφὴν των.

Δὲν εἴναι πάρεργον ν’ ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα τινὰ νουγεχοῦν καὶ γενναίου ἀνδρὸς προκτῖν, ἀφορῶσαν τὴν νοερὰν ἀνατροφὴν, θν ἀναφέρει δὲ τοῦ Αἰμυλίου Συγγραφεὺς διὰ νὰ δείξῃ πῶς προώδευσαν καὶ πῶς προοδεύουσι τὰ φῶτα καὶ ἡ ἀνατροφὴ ἐν τῇ πεφωτισμένῃ Εὐρώπῃ.

Λόρδος τις Ἀγγλος, λέγει, ἀνέθεσε τὴν ἀνατροφὴν τοῦ δεκαετοῦ: τέκνου του εἰς τινὰ διδασκάλον τῆς ἐμπιστοσύνης του. Μετὰ παρέλευσιν καὶροῦ ἐπιστρέψας τις φίλος αὐτοῦ ἐξ Ἰταλίας, καὶ ἐρωτήσας αὐτὸν τὰ περὶ τοῦ παιδὸς ἕκουσεν δτι δὲν γνωρίζει, διότι ζῆ παρὰ τῷ διδασκάλῳ του· δθεν προεκάλεπε νὰ ὑπάγωσι μαζῆ διὰ νὰ τὸν ἐξετάσῃ ἐπὶ παρουσίᾳ του. Τούτου δὲ δεγχθέντος εὐχαριστῶς τὴν πρόσκλησιν, ἐπορεύθησαν ἀμφότεροι εἰς τὸ σχολεῖον δπου εῦρον τοὺς παιδες διεπιεδάζοντας μὲ χαρτίνους ἀετούς (cerfs-volants). Προσελθὼν λοιπὸν ἡρώτησε τὸ παιδίον ποῦ εἴναι δὲ αὐτὸς τοῦ δποίου ἐκεῖσε τὴν σκιὰν ἔβλεπον; Λύτο δὲ ἀνευ ἀναβολῆς ἀπεκρίθη ἡ εἰς τὴν μεγάλην ὄδόν ἡ, ἐννοησαν τὸ ἀπειρον μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς διάστημα. Ο φίλος εἶπε τότε πρὸς τὸν πατέρα δτι δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀλλων ἐξετάσεων, διότι δὲ πάντησις τοῦ παιδὸς δειχνύει ἴκανην τοῦ νοός του ἀνάπτυξιν, καὶ δτι δὲ διδάσκαλος ἀριστα τὸ χρέος του ἔξεπλήρωσεν. Ο πα-

τὴρ τότε χωρὶς νὰ εἴπῃ τι ἐπανελθὸν οἶκαδε ἔγραψε πρὸς τὸν διδάσκαλον εὐχαριστήριον ἐπιστολὴν, διορίσας αὐτῷ καὶ ἀδράν διὰ βίου σύνταξιν.

Ἐκ πρώτης δύσεως ήθελε φανῆ τῷντι παράδοξον διὰ ἀπὸ μιᾶς μόνης ἀπαντήσεως δὲ νομινέχης ἐκεῖνος ἀνὴρ ἔκρινε τὴν πρόδον τοῦ παιδὸς θν καὶ τοσοῦτον ἐξετίμησεν.

Άλλαξ δὲν θέλει φανῆ διὰ διῶν παράδοξον ἐὰν παρατηρήσωμεν, διὰ τὴν νοερὰ πρόσοδος δὲν συνίσταται εἰς τὴν φιττακηδὸν ἀποστήθισιν διαφέρων μαθημάτων, ἀλλ' εἰς τὴν τῶν μαθημάτων βάσιμον τοῦ νοὸς ἀνάπτυξιν, καὶ εἰς τὴν γύμνασιν τῆς κρίσεως ἀναφεινομένην εἰς τὰς ἀπαντήσεις. Όρθιότατα λοιπὸν ἔκρινεν διὰ τὴν ἀπάντησις ὑπέθετε τὴν τοῦ νοὸς ἀνάπτυξιν, καὶ τὴν ἀνάπτυξις αὗτη, τὴν μυστηριώδη ἐκείνην τέχνην τοῦ διδασκάλου εἰς διλόγους γνωστὴν, διὰ τὴν βαθύτερὸν οὖτος ἐπενήργησεν ἐπὶ τῆς διανοίας τοῦ παιδὸς, χορηγῶν αὐτῇ τὸ ἀνάλογον μέτρον τῆς νοερᾶς τροφῆς διὰ τῶν κατελλήλων μαθημάτων ἀπαράλλακτος ὡς τὸ ἄνθιος ἐν τῷ φυτῷ, διὰ μετρίου ὅδετος. Ζωογονεῖται καὶ ἀναπτύσσεται, ἀλλ' διλόγον τι αὔξανομένης ή ἐλαττουμένης τῆς δόσεως ἐπέρχεται μάρανσις.

Άλλη ἀπάτη οὐχ ἡττον διεθρίξ, εἰς θν πολλοὶ τῶν γονέων ὑποπίπτουσιν, εἰναι νὰ κρίνωσι τοὺς διδασκάλους ἀπὸ τῆς μὴ προόδου τῶν τέκνων τῶν, ἀποδίδοντες αὐτὴν εἰς τὴν τῶν διδασκάλων ἀνικανότητα. Άλλ' ὡς πρὸς τοῦτο ή οὐρανία τοῦ Εὐαγγελίου διδασκαλία προσλαμβάνουσα τὴν ἀπάτην θαυματίσιος ἐκφράζεται.

Οἱ σπείρων ἔσπειρεν ἀλλ' ὁ σπόρος ἔπεσεν ἐπὶ τῆς πέτρας δηλ. εἰς νοῦν ἄγονον, καὶ μὴ εὑρὼν ἴκμαδα δηλ. ἀντιληπτικὸν ἵκκην, ἐξηράνθη. ἔσπειρεν, ἀλλὰ τὰ πετεινὰ δηλ. αἱ προλήψεις, καὶ τὴν νοῦν τοῦ παιδὸς ἐπικρήτουσα καὶ ἀποτυφλοῦσα αὐτὸν ἔπαρσε περὶ εὐγενείας καὶ πλούτου, κατέφαγον αὐτόν. ἔσπειρεν, ἀλλ' ἀναφυεῖσαι αἱ ἀκανθαί, δηλ. αἱ φθοροποιαὶ ἔντυπώσεις, τὰ κακὰ τῶν περὶ αὐτὸν παραδείγματα, ή ὁκνηρίξ, ή μαλθακότης αἱ κακαὶ ήσαν τῆς πρώτης ἀνατροφῆς, οἱ ἀναφυόμενοι καὶ μὴ ἐγκέρως ἀπελαυνόμενοι περὶ τὰ αἰσχρὰ φειδεῖσμοι, καὶ ή ἐξ ἀμαθείας ή κακῆς μεθόδου τῶν παιδαγωγῶν διαστροφὴ τοῦ νοὸς κατέπνιξαν αὐτόν. Όθεν καὶ αἱ τῶν διδασκάλων προσπάθειαι, ὁσάκις μάλιστα δὲν παραχωρεῖται αὐτοῖς δὲ ἀπαιτούμενος ὀλικὸς κακιδός, μένουσιν ἀκαρποῖ. Οἱ γονεῖς ἀρα δὲν δύνανται ἄλλως νὰ ἐξακριβῶσι τὴν ἀλήθειαν εἰ μὴ εἰς τὸν γενικὸν τῶν ἐξετάσεων διαχωνισμὸν, διότι ἐὰν οὐδεὶς ἐν αὐταῖς ἀνεδείχθη ἵκανός, τότε ή τῶν διδασκάλων καὶ τῶν διευθυντῶν ἀνικανότης καταφίνεται προφανέστατη. Άλλ' ἐὰν μεταξὺ δέκα, εἴκοσι, τριάκοντα μαθητῶν, εἰς δύο τρεῖς ἵκανοι ἀνεδείχθη-

σαν, αὐτοὶ καὶ μόνοι εἰναι ἀποχρῶσα αὐτῶν ἰκανοπότες.

Μετὰ ταῦτα μὴ ἐπισπεύδωμεν, μὴ ἐμπιστεύωμεθα πολὺ, καὶ μὴ διστάζωμεν πολὺ περὶ τῆς ἐπιτυχίας. — Κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ νοερᾷ ἀνατροφῇ τὸ πρῶτον μέρος κατέχει τὴν μελέτην καὶ τὴν μνήμην. Τὸ ἔργον τῆς κρίσεως ἐπέρχεται: ὑστερον. Περίμενον λοιπὸν τὴν ὥραν, ἐπενεργῶν διὰ συγχών προτροπῶν ἐπὶ τῆς τρυφερᾶς, ἐκείνης ἀντιλήψεως, τὴτις ἀκόμη δὲν εὑρε τὴν δόδον της. Ἐκτὸς δὲ τῶν βιβλίων τῆς κλίσεως προμήθευσον αὐτῷ πρὸς ἐντελῆ τῶν μαθημάτων κατάληψιν, οὐ μόνον δισα βιβλία μὲν ταῦτα ἔχουσι σχέσιν, ἀλλὰ καὶ δισα συντείνουσι πρὸς τέρψιν διότι, μὴ ἔχων νέαν αναγνώσκη καλά, θέλει αναγνώσκει κακὰ καὶ δλέθρια, μὲν διλας τὰς λαμβανομένας προφυλάξεις. Οἱ καταλληλότεροις τρόποις τοῦ νέαν αποκλείσωμεν τὴν ἀνάγνωσιν τῶν αἰσχρῶν μυθιστορημάτων, τῶν κωμῳδιῶν, τῶν ἀσέμνων ἀσμάτων εἰναι νέα πολλαπλασιάσωμεν καὶ εὐκολύνωμεν αὐτοῖς τὰς τερπνάς, ὡφελίμους καὶ θελατικὰς ἀναγνώσεις. Τοικῦτα εἰναι περιγήσεις, βιογραφίαι, ἀπομνημονεύματα, συγγράμματα κριτικῆς φιλολογίαις, σπουδαὶ περὶ ἀρχαιότητος καὶ ὅτι ὑπάρχει καλὸν μεταξὺ τῶν ιστορικῶν βιβλίων.

Ἐκτὸς τῶν βιβλίων πρέπει, διὰ τῆς συναναστροφῆς τιμῶν καὶ πεπαιδευμένων ἀνδρῶν, διὰ τῆς τοῦ γυμνασίου νέαν γνωρίζη τὸν καιρόν του καὶ τὸν τόπον του διότι ὑπάρχουσι πράγματα, ἀτινχ πρέπει νὰ μανθάνῃ χωρὶς νέα τὰ σπουδάζῃ. Ταῦτα πρέπει νέα εἰσχωρῶσι μέχρις αὐτοῖς μὲ τὸν διότον ἀναπνέει ἀέρα. Τοιαῦτα εἰναι ή ἐν γνώσει πρὸς τὴν πατρίδα ήμῶν ἀφοσίωσις, ή γνῶσις τῶν μεγάλων συμβάντων τῆς συγχρόνου ιστορίας, τῶν κυριωτέρων ἐκ τῶν νόμων μας, τῶν πολιτικῶν ἡμῶν θεσμῶν, τῶν τύπων τῆς δικαιοσύνης, καὶ τῶν Ἑγγυήσεων αἵτινες προστατεύουσι τὴν ἴδιοκτησίαν καὶ τὴν ζωήν μας. Ταῦτα πρέπει νέα γνωρίζῃ διὰ τῆς ἐπαφῆς τῶν γονέων καὶ τοῦ κόσμου.

Πρέπει οἱ γονεῖς νέα δεικνύωσιν εἰς τοὺς παιδεῖς τὰ στοιχεῖα τῶν διοίων σπουδάζουσιν ἐπιστημῶν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς βιομηχανίας νέα προσκαλῶσιν δηλας τὰς τέχνας εἰς βοήθειαν τοῦ γυμνασίου, ίνα διεγείρωσιν ἐν αὐτοῖς τὴν αἰσθησιν τοῦ καλοῦ, εἰς βοήθειαν δὲ τῶν μαθημάτων, τὸ μίσετον, ίνα ἀνασταίνωσι κατὰ τὸ δυνατὸν τὴν ιστορίαν μὲ τὴν σύμπλοτην μνημείων νέα μεταβαθμίωσιν, εἰς δυνατὸν, τινὰς ἐκ τῶν διεκκοπῶν τῶν εἰς περιγήσεις, ίνα λαμβάνωσι γνῶσιν τῆς ποικιλίας τοῦ κόσμου, τῶν ἡθῶν τῶν γειτόνων μας, τοῦ μεγάλεσμού τοῦ πολιτισμοῦ, μὴ ἔχοντος δριτα, καὶ ἐξηγούμενου διὰ τῆς τῶν ἔθνῶν μεγαλοφυτας. Εάν δὲ πάντες δέν δύνανται νέα προσφέρωσιν εἰς τὰ τέκνα τῶν τὸ μέγκε εὔρε-

γέτημα τοῦτο, νὰ ἐπιχειρησθῶσι τὸύλάχιστον ὥστε νὰ λάβωσι σοβάριαν γνῶσιν τῆς ἴστορίας, ἢτι; ἔξοικειν αὐτοὺς; μὲ τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ μὲ τοὺς ἔξιγωτέρους; ἀνδράς; τῶν κλεσικῶν αἰώνων· νὰ μὴ ἀφίνωσι νὰ παραχυεῖσθαι ἐν αὐτοῖς; ἡ γνῶσις τινῶν νεωτέρων γλωσσῶν ἐν πράξει καὶ θεωρίᾳ. Δὲν ἔξπεισται νὰ γνωρίζωσι τὴν γραμματικὴν, πρέπει νὰ ἀνοίγωσιν αὐτοῖς τὴν φιλολογίαν. Εἶναι δὲ φοβῶνται νὰ ἐπιβράγνωσιν αὐτοὺς μὲ τὴν σπουδὴν πολλῶν γλωσσῶν, τούλάχιστον νὰ ἔχουνταιν αὐτοῖς δύο ἐκ τῶν ἀναγκαιοτέρων.

Ἄλλὰ διὰ νὰ ἔννοήσωμεν καλῶς τὰς γλώσσας, καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν νεωτέρων ἔθνων, πρέπει νὰ δώσωμεν εἰς τὸν σπουδὴν τῆς ἀρχαιότητος μεγαλειτέραν ἔκτασιν καὶ μεγαλείτερον βάθος. Ή σπουδὴ τῆς Ἑλλην. καὶ Λατιν. γλώσσας δὲν πρέπει νὰ ἐκλαμβάνεται ὡς σκοπός, ἀλλ' ὡς μέσον πρὸς κατάληψιν τῆς ἀρχαιότητος, πρέπει δὲ νὰ ἔμβαθύνωμεν εἰς τὴν ἔννοιαν τῶν ἀρχαίων, ὡς ἡ ἴστορία ἔμβαθύνει εἰς τὴν ἔξτασιν τῶν πράξεων αὐτῶν.

Η σύστασις τῶν Ἐπικρατειῶν, αἱ πρῶται φιλοσοφίαι, ἔρευναι, τὰ πρῶτα τῆς πολιτικῆς δοκίμια, αἱ συμπτώσεις τῶν μεγαλειτέρων πολέμων, δύο θαυμάσιαι φιλολογίαι είναι τὸ διδακτικώτατον θέαμα, ὅπερ παρουσιάζει ἡ ἀρχαιότης εἰς νέον ἐγκύπτοντα ἐν αὐτῇ, τὸν ἀρύσται τὴν ἐπιστήμην τῶν ἀνθρωπίων πράξεων, καὶ τὴν γνῶσιν τῶν ἀριστουργημάτων τῆς μεγαλοφύτες. Όσοι δὲ διὲ οἰκογενειακοὺς ὑπολογισμοὺς ἡ διὰ νὰ ὑπερπηδήσωσι τάχιον εἰς ὑψηλοτέρας θεωρίας, ἐπισπεύδουσιν εἰς τὴν σπουδὴν ταύτην, ὑφίστανται ζημίαν ἀνυπολόγιστον. Οὖτοι, μὴ γενόμενοι θεαταὶ τῶν σκηνῶν τῆς φρικῆς πάλης τῶν ἀνθρωπίων παθῶν καὶ τῶν δλεθρίων ἀποτελεσμάτων τῆς καταχρήσεως τῆς δυνάμεως, τῆς φιλοδοξίας καὶ τοῦ πλούτου, ὅτε ἡ ἀνθρωπότης ἀπὸ τῆς νηπιώδους ἔφθισεν εἰς τὴν ἀνδρικὴν ἡλικίαν, θὰ συνταράσσωνται εὐκολώτερον εἰς τὰ ἐπερχόμενα δυστυχήματα· θὰ ἐκπλήττωνται εἰς τὰς περιπετείας τῆς τύχης· αἱ σοβάρια ἰδέαι τοῦ νόμου, τῆς πατρίδος, τοῦ καθήκοντος δὲν θὰ ἦναι παρ' αὐτοῖς ἀρκετὰ ισχυραί, εἴτε διότι δὲν ἔχουνται μεγάλας ἀναμνήσεις, εἴτε μᾶλλον διότι ἐλλείπει αὐτοῖς ἡ μετὰ τῶν μεγάλων πνευμάτων καὶ μετὰ τῶν μεγάλων χαρακτήρων ἔξικείσις, ἡ ἀνεπαισθήτως ἀποκαθιστῶσα τὴν ψυχὴν ἐπιδεκτικωτέραν νὰ συλλαμβάνῃ εὐγενεῖς ἰδέας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Τὸ μέρος τῶν γορέων εἰς τὴν ἡθικὴν καὶ
θρησκευτικὴν ἀγαροφήν.

ὅ. ἄ.

Περὶ θύματος ἀνατροφῆς.

Παραδεχόμενοι τὴν ἀρχὴν τὴν πρὸ πολλοῦ οἱ ἔ-

ξοχοὶ τῶν ἡθιλόγων ἀνέπτυξαν καὶ ἀπέδειξαν, ὅτι ὁ ἀνθρωπὸς εἶναι κορικαὶ μεγαλείων καὶ ἀθλιοτήτων τείνων δὲ εἰς τὸ ἀγαθὸν, ἐκτὸς ἐκτρωμάτων τινῶν τῆς φύσεως, εἰναι ἐπιδεκτικὸς μεγίστης βελτιώσεως καὶ προόδου, ἀποφαινόμεθα μετὰ τοῦ ἡθικωτάτου τῶν προγόνων ἡμῶν φιλοσόφου Πλούταρχου, ὅτι τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον τῆς εὐδαιμονίας τοῦ ἀνθρώπου κεφάλαιον εἶναι ἀγωγὴ σπουδαία καὶ νόμιμος παιδεία (*).

Ἄλλ' ἡ σπουδαία αὕτη ἀγωγὴ καὶ ἡ νόμιμος παιδεία, ἡ τοσοῦτον εἰς τὴν εὔτυχίαν τοῦ ἀνθρώπου συντείνουσα, ἀπαύγασμα οὖσα τῆς κοινωνίας ἡς ὁ ἀνθρωπὸς ἀπαρτίζει μέλος, δὲν εὔοδοῦται βεβαίως πάποτε ἐὰν ἔκχοτος, ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ ἱδιαίτερα αὐτοῦ συμφέροντα ἐνασχολούμενος, περιμένη πᾶν ἀγαθὸν ἀπὸ τῆς ἐπενεργείας τῶν νόμων, καὶ ἀπὸ τῆς γενικῆς δυνάμεως τῆς κοινωνίας ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας ἐξ ἔκχοτος, ἐντὸς τῆς μικρᾶς σφαίρας του ὄρθως κυριερνώμενος, ἀγωνίζεται ν' ἀναδείξῃ ἐκυρών πάντας καλλίτερον, ἀναδεικνύον καλλιτέρους καὶ ὅσους τὸν περικυκλοῦσιν. Ἐδῶ ὑπάρχει ὁ ἀκρογωνιαῖος λίθος τῆς τῶν ἔθνων ἀναγεννήσεως. Τὸ κατ' ἐμὲ, ἐλεγέτις νουνεγκῆς ἀνήρ, ἐὰν εἰς τὸ πρῶτον ἐργαστήριον εἰς τὸ διπέτιν ἐμβῶ, δὲν μὲ ζητήσουν εἰς μὴ τὴν δικαίαν περίπου τιμὴν τοῦ εἰδούς τὸ διπέτον θέλω γ' ἀγοράσω, οἵτελας θεωρήσει τὸν τόπον μου ὅτι ἔκαμε μεγαλειτέραν ἡθικὴν πρόοδον, παρὰ ἐὰν παρεδέχετο ὅλας τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Ἀθηνῶν τὰς θεσμοθεσίας.

Ἐκ τούτου ἡ ἡθικὴ ἀνατροφὴ, ὅλως πρακτικὴ οὐσα, ἡ ἐν τοῖς δημοσίοις σχολείοις διδομένη, καθ' ἓκατην ἀτελής, ἔχει ἀνάγκην τῆς τῶν γονέων ἐπιβρόθις πρὸς τελειοποίησίν της. Η ἴσοτης, τὸ δίκαιον, τὸ καθηκόν διδάσκονται βεβαίως καλλιούς εἰς τὸ γυμνάσιον, παρὰ εἰς τὴν οἰκιακὴν ἔστιαν. Η πειθαρχία, ἡ ἐξ ίσου δικνούμη τῶν ἀμοιβῶν καὶ ποιησῶν, ἡ προστασία τῶν δικαιωμάτων ἐκάτου τῶν μαθητῶν, καὶ ἡ ἴσοτης τῶν σχέσεων ἐμπνέουσι μεγάλην ἰδέαν τῆς δικαιοσύνης.

Πλὴν ὅλα ταῦτα εἴναι μόνον τὰ θεμέλια τῆς ἡθικῆς ἀνατροφῆς ἀλλ' αἱ γλυκεῖς ἀρεταὶ δι' ὃν αὕτη τελειοποιεῖται δὲν διδάσκονται ἐν τοῖς γυμνασίοις. Η φιλανθρωπία, ἡ ἀμοιβαία ἐπιείκεια εἶναι ἀγνωστοῖς ἐκεῖσε. Η συμπάθεια δὲν ἐπέρχεται πρὸς ἔχεισαν τῆς διδυμάμιας· ἡ δὲ ἀποκλειστικὴ ὑπεράσπισις τῶν δικαιωμάτων ἐκάστου ἐμπνέει εἰς τὴν ζωὴν τοῦ γυμνασίου ἰδιόν τι τῆς αἰληρότητος τοῦ πολιτισμοῦ

(*) Συνελῶν τοῖνυν ἐγώ φημι, καὶ χρησμολογεῖν μᾶλλον ή παραπετεῖν δόξαιμ³ ἀν, ὅτι εἰκότως, ἐν πρῶτον μέσον καὶ τελευταῖον ἐν τούτοις κεφάλαιον, ἀγωγὴ σπουδαία καὶ παιδεία νόμιμος ἐστι· καὶ ταῦτα φορά καὶ συνεργά πρὸς ἀρετὴν καὶ πρὸς εὐδαιμονίαν φημι. (Πλούταρ. περὶ παιδῶν ἀγωγῆς).

τῶν ἀρχαίων. Διὸς η̄ οἰκογένειας ἀρισταὶ ἐν τῇ φύσει
ἀνατροφῆ ἐκπληρώσει τὴν ἐντολὴν τῆς ἐπενεργοῦσας
διὰ τοῦ πατρικοῦ καὶ μητρικοῦ φίλτρου· ἀφοῦ πρῶ-
τον δὶς αὐστηρᾶς πειθαρχίκες ἐπέτυχε τὴν ὑποταγὴν
καὶ τὸ σέβχε. Τῷντι δὲν ὑπάρχει ἀλλη ὅδὸς διὰ νὰ
φθάσῃ τις εἰς ταύτην τὴν νεανικὴν καὶ εὐαίσθητον
καρδίσν, εἰς δὲν τίποτε δὲν εἰσχωρεῖ ἐξαν δὲν ἀνοίξῃ
διὰ τῆς ἀγάπης καὶ διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης.

Ο περιορισμὸς τοῦ γυμνασίου ὅπου ὁ πατής πρέπει
νὰ μάθῃ νὰ ὑποφέρῃ χωρὶς νὰ παραπονήσῃ, νὰ σιωπῇ
χωρὶς νὰ καταπείθῃσῃ, νὰ ὑποτάσσῃται χωρὶς νὰ
ἀντιτείνῃ· αἱ μονότονοι αὐτοῦ ἥδονατ, καὶ η̄ ἐκ τού-
των ἀναπόφευκτος ἀλλία, παρασταίνουσιν εἰς τὴν
φαντασίαν του τὴν οἰκογένειαν ἔτι μᾶλλον ἐπιθυμη-
τὴν, καὶ τὴν εἰσοδον ἐν αὐτῇ ὡς ἡμέραν εὐφροσύνης.
Ἐκ τούτου ὡφελούμενος δίδαξον αὐτῷ πρὸ πάντων
τρία πράγματα· διτὶ ὁ κόσμος ἐπιβάλλει εἰς πάντα
ἄνθρωπον τὴν ἐργασίαν ὑπὸ ποινὰς τῶν ἴδικῶν του
ἔτι: σκληροτέρας· διτὶ τὸ καθήκον ἐκάστου δὲν βασί-
ζεται ἐπὶ τῆς ἀμοιβαιότητος, ἀλλ' εἶναι δλῶς ἀνεξ-
άρτητον ἀπὸ τὸ τῶν ἀλλων· διτὶ η̄ τύχη, η̄ ἀλ-
λως η̄ Πρόνοια, ἔχει μέγα μέρος εἰς τὰ ἀνθρώπινα
πράγματα καὶ κρίσεις ἀνεξερευνήτους.

Μία τῶν φυσικωτέρων προλήψεων αὐτοῦ εἶναι νὰ
θεωρῇ τὴν ἐργασίαν ὡς δυσάρεστον ἀνάγκην τῆς
νεανικῆς ἡλικίας, ἀφ' η̄ς αἱ ἀλλατεῖναι ἀπυλλαγμέ-
ναι· διτὶ ἐπομένως ἔξερχόμενος τοῦ γυμνασίου φθά-
νει εἰς τὸ τέρμα τῶν ἐργασιῶν του. Κάμε τον λοι-
πὸν νὰ αἰσθανθῇ τὴν γενικὴν ὑποχρέωσιν τῆς ἐργα-
σίας, ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων θέσεων μέχρι τῆς ἐπιπό-
νου ἐργασίας τοῦ ἐμπόρου, τείνοντος εἰς τὴν εὐζωΐαν
καὶ τῆς τοῦ τεχνίτου παλαίοντος καθ' ἐκάστην
κατὰ τῆς πείνης. Οὗτος εἶναι δὲ ἀσφαλέστερος τρό-
πος τοῦ νὰ καταστήσῃ τὸ μέρος του ἐλαφρότερον,
διὰ νὰ τὸ ἀναδεχθῆ μετὰ προθυμίας. Άς σὲ βλέπῃ
συγνάκις ἐνασχολημένον σπουδαίως πρὸς ἐκτέλεσιν
τῶν καθηκόντων σου· κουρασμένον μὲν ἀλλ' ἔτι κα-
ταταδιωκόμενον ὑπὸ τοῦ κόπου καὶ τῆς ἐργασίας.
Βάλλε πρὸς ὄφθαλμῶν αὐτοῦ τὰς σκληροτάτας δο-
κιμασίας, δις οἱ νόμοι τοῦ κόσμου ἐπιβάλλουσιν εἰς
τὴν παραμέλησιν τοῦ καθήκοντος, καὶ τὰ πικρὰ ἀπο-
τελέσματα τῆς δίκης. Άς καταλάβῃ τὴν διαφο-
ρὰν μεταξὺ τῶν ἐλέγχων τοῦ διδασκάλου καὶ τῆς
δημοσίου ἀτιμίας· μεταξὺ τῆς συστελλομένης δφρύος
καὶ τοῦ ὑψουμένου δακτύλου τοῦ καθηγητοῦ καὶ
τῶν μαστίγων τῆς πτωχείας. Τοῦτο τὸ μέγα καὶ
αὐστηρὸν μάθημα θέλει τῷ ἐμπνεύσει δικαιιοτέραν
ἐκτίμησιν τῶν νομίζομένων του ἀθλιοτήτων. Θέλει
ἀναγνωρίσει τότε εἰς τὰ γράμματα οὐχὶ πλέον τὸ
βάρος τῆς νεότητος, ἀλλὰ τὴν πολυτέλειαν καὶ τὸ
ἐντρύφημα τῆς ζωῆς. Μὴ νομίσῃς δὲ διτὶ ἀρκεῖ
διὶ ἀπλῶν λόγων καὶ διὰ παραδειγμάτων ψυχρῶν

νὰ τὸν διδάξῃς τὰς μεγάλας ταύτας ἀληθείας. Εἰς
τὴν ἡλικίαν ταῦτην δὲν ὑπάρχουσαν ίδεατι λογοτε-
ῖσσας ζωηρῶν εἰκόνων. Άς βοηθῇ μαζῆ σου τοὺς
πτωχοὺς, ἃς συνειθίσῃ νὰ τοὺς γνωρίζῃ. Φέρε τον
εἰς τοὺς γηρασιοὺς ἐργάτας τοῦ ἀρότρου καὶ τοῦ ἐρ-
γαστηρίου, ήν' ἀναμιγνύῃ τὰς σκέψεις μὲ τὴν φιλαν-
θρωπίαν καὶ τὸ μάθημα μὲ τὴν εὐεργεσίαν.

Πρὸ τοῦ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν κόσμον κάμε τον νὰ
ἐννοήσῃ διτὶ καὶ αὐτὴ η̄ ἀκριβῆς ἐκτέλεσις τοῦ καθή-
κοντος, καὶ αὐτὴ η̄ πρόθυμος ἐργασία δὲν εἶναι πάν-
τοτε ἐπιτυχεῖς. Άς ἔχῃ πρὸς ὄφθαλμῶν τὴν δυστυχῆ
τιμιότητα πολλῶν· τὴν ἀκαρπον δραστηριότητα
πολλῶν ἀλλων· τὴν ἀπαίτησιν τῶν νομιμωτέρων ἴ-
κανοποιήσεων ἀποβαίνουσαν πολλάκις αὐτοῖς γελοίαν·
διτὶ πολλαὶ ἀδικίαι δικαιοῦνται ἀπὸ τῆς καλῆς των
ἐκβάσεως· διτὶ η̄ δικαιοσύνη καὶ η̄ ἀρετὴ δὲν θριαμ-
βεύουσι πάντοτε ἐπὶ τῆς γῆς· ἀλλ' διτὶ τοῦτο μά-
λιστα τὰς ἀποκαθίσταξι ἀξιεράστους καὶ σεβαστὰς
ἔξυφόν την ἀνεκτίμητον αὐτῶν ἀξίαν, καθ' ὅσον,
καὶ μὴ θριαμβεύουσαι, καταριθμοῦσιν εἰς τὴν μερίδα
των τοὺς μεγαλειτέρους ἀνδρας ὅλων τῶν αἰώνων.

Μετὰ ταῦτα μετρίασον τὴν ἀπελπισίαν, ητις φυ-
σικῶς γεννᾶται εἰς τὴν ἀθώαν ψυχήν του ἀπὸ τὴν
συναίσθησιν τῶν πικρῶν τούτων μαθημάτων, διὰ τῆς
γνώσεως τοῦ τί δύναται καὶ τί δὲν δύναται η̄ τύχη.
Οστις θὲ πλεύσῃ ταῦτην τὴν θάλασσαν πρέπει νὰ ίδῃ
μακρόθεν τὰς τρικυμίες· ἀλλὰ πρέπει συγχρόνως νὰ
γνωρίζῃ τὴν δύναμιν τῶν κυμάτων, ἀτινα δὲν δύναν-
ται ποτὲ νὰ σαλεύσωσι τὴν παραλίαν. Ό μέγας ἀριθ-
μὸς τῶν πραγμάτων ἀτινα δύσκεινται εἰς τὴν ἀστα-
σίαν τῆς τύχης, θέλει τὸν κάμε εἴτι μᾶλλον νὰ ἐκτι-
μήσῃ τὴν μεγάλην ἀξίαν τῶν ἀγαθῶν ἀτινα φοβοῦγ-
ται τὴν προσβολὴν της. Τοιαῦται εἶναι αἱ ὑπερφυεῖς
νοεραι ηδοναί· η̄ εὐχαρίστησις τῆς συνειδήσεως, ητις
μένει καθ' ἐκατὴν ησυχος ἐν φὶ τὰ πάντα εξωτερικῶς
κυμαίνονται καὶ εἶναι εἰς ἀστασίαν· πρὸ πάντων δὲ η̄
τιμὴ, ητις παράγουσα πολλάκις τὰ αὐτὰ τῆς ἀρετῆς
ἀποτελέσματα δύσκεινται τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν.

Καθ' ὅσον δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ παιδὸς φωτιζόμενον
ἐπαίρεται, πολέμησον ἐν αὐτῷ τὴν οἵτιν, σύντροφον
πολὺ ἐπικινδυνὸν τῆς πρωτίως ἀνυπτυσσομένης δια-
νοίας. ἀλλὰ μὴ τὴν προσβάλλῃς ποτὲ κατὰ πρόσω-
πον, διότι, ὑποχρεῶν αὐτὴν νὰ συσταλῇ πρὸ τοῦ νὰ
πεισθῇ περὶ τοῦ μηδενός της, ἐπαυξάνεις ἔτι μᾶλλον
τὴν δύναμιν της. Θέλεις τὴν καταστρέψει ᾧ ηδὸν
πλησιάζων αὐτὸν συγνάκις μὲ ἀλλα πνεύματα πολὺ¹
ἀνώτερα αὐτοῦ, μεθ' ὧν συγκρινόμενος ὑποχρεούται νὰ
ὑποχρεώσῃ. Επαιρομένῳ διὰ τοὺς θριάμβους του ἐν
τῷ γυμνασίῳ καὶ πολλάκις εἰδημονεστέρῳ τοῦ πατρός
του, ἔκθεσον αὐτῷ τὰ στενώτατα θρισ τῶν νεανικῶν
του σπουδῶν ἀπέναντι τῶν ἐκτεταμένων δρίων τῆς ἐ-
πιστήμης. Θὰ ἐπανέλθῃ τοσούτῳ μετριοφρονέστερος,

δοι μᾶλλον αἱ περιτηρήσαις, σου τυχαίως ἐπερχόμεναι δὲν φαίνονται προητομασμέναι. Μὴ ἔξαγάγῃς κακούλιν συνέπαιχν· ἄφες νὰ γείνῃ ἀρ' ἐκυτῆς ή συγκρισισις ἀρ' ή; Θὰ προέλθῃ ή μετριοφροσύνη;

Πρὸς τούτοις μὴ γείνῃς σύντροφος αὐτοῦ· μὴ ἀφεθῇς εἰς τὴν οἰκειότητά του. Θέλεις μετανοήσεις βοηθοῦν, δὲ τε θέλων ν' ἀναλάβῃς ἀνωφελῶς ἔξουσίαν ἃδη γενομένην ἀναγκαῖαν, δὲν θέλεις δυνηθῆ πλέον νὰ στηρίξῃς αὐτὴν εἰς τὸ σέβας. Ή ἔξουσία ή μὴ προεργομένη ἀπὸ θεικὴν ὑπεροχὴν καὶ ἀπὸ πεποίθησιν εἶναι ἐν ἀλλοις λέξεστι βίᾳ· καὶ τὸ σέβας εἰς ὅ, τι δὲν εἴναι σεβαστὸν εἴναι ὑποκρισία. Καταπείσθητι λοιπὸν, δὲ τὸ μόνον μέσον τοῦ νὰ γείνῃς παρὰ τοὺς παισὶ σεβαστὸς, εἴναι νὰ μὴ παύσῃς μίαν στιγμὴν τοῦ νὰ φαίνεσαι κἀτοῖς τοιούτοις.

Η ἀποτυχία ή μᾶλλον ή καταστροφὴ τῆς ἀνατροφῆς πηγάζει πολλάκις ἐκ τοῦ ὅτι, οὐ γονεῖς; δὲν φυλάκτουσιν ἐνώπιον τῶν παιδῶν τὴν ἀπαιτουμένην σεμνότητα εἰς τοὺς τρόπους καὶ εἰς τὰς ὁμιλίας. Λησμονοῦν τὴν δύναμιν τῆς ἀρχῆς ἐκείνης φράσσως « μεγίστη αἰδοῖς ὀφείλεται τοῖς παισὶ, παχίma debetur pueri reverentia. » Νομίζουν τὸ πολὺ δὲ τις ἔξεπλήρωταν τὸ χρέος τῶν προσέχοντες νὰ καθηρίζωσι τὰς δημιλίας των ἀπὸ αἰτησολογίας. Δὲν σκέπτονται πλέον περὶ τῆς περιουσίας των, καυγάμενοι περὶ τῆς εὐτυχοῦς ἐκβάσεως τῆς ἀπληστίας των, τῶν δολοπλοκῶν καὶ τῆς αἰτησολογίας. Εκθέτουν ἐνώπιον αὐτῶν ὑποθέσεις χείρωνας, τῆς αὐτῶν ἀκολασίας.

Ἐμποροι, δοσοὶ διὰ πλαγίων ὁδῶν σπεύδετε ν' αὐξήσητε τὴν κατάστασίν σας· οἰκονόμοι, δοσοὶ μεταχειρίζεσθε τὴν ἀπάτην εἰς τὴν διαχείρησίν σας· νομικοί, δοσοὶ πρὸς τὸ συμφέρον σας καὶ διὰ φιλοδόξους ακοπούς πωλεῖτε τὴν δικαιοσύνην, καὶ οἵτινες θέλετε νὰ μορφώσητε παιδεῖς καλλιτέρους σας, μὴ καταστρέψετε τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων σας ἀφίνοντες αὐτοὺς νὰ σᾶς γνωρίζωσιν· διὰ ἀμφιβάλλωσι μᾶλλον μεταξὺ τὴν τιμιότητος τῶν λόγων σας καὶ τῆς δημοσίου φήμης. Κάμετε νὰ σᾶς ἀγνοῶσι διὰ νὰ σᾶς σέβονται. Εάν σᾶς γνωρίσωσιν εἴναι φυσικὸν δὲ τι θέλουν σᾶς δημοιάσει· καὶ ή διεκφυορά τῶν δὲν θὰ σᾶς σύσῃ ἀπὸ τὴν κατάκοισίν των. Εἴτε ἀνθέξωσιν εἴτε ὑποκύψωσιν εἰς τὸ περάδειγμά σας, τὸ ἀποτέλεσμα θέλει εἰσῆκτο πάντοτε τὸ αὐτὸν· θὰ σᾶς καταφρονοῦν γωρίς νὰ σᾶς δημοιάζωσιν, ή θὰ σᾶς μιμοῦνται καταφρονοῦντες ὑμᾶς. Ό, τι καὶ ἀν συμβοῦ δὲν θὰ ἐκφύγητε τὴν ζωροτέραν λύπην ἀρ' δοσοὶ δύνανται νὰ προσβάλωσι τὸν ἀνθρωπὸν εἰς τὸν κόσμον· θέλετε ζήσεις ἀρκετὰ διὰ νὰ ἴδητε τοὺς υἱούς σας ἐντρεπομένους εἰς τὴν δικγωγὴν σας. Κρατήτατε ἐκυτῶν, καὶ τοὺς φίλους σας ἐνώπιον των, κρύπτοντες τὴν συνείδησίν σας. Είναι δεῖναίως δυσάρεστος ἀνάγκη ἐκείνη ἡτις

μεταβάλλει τὴν οἰκιακὴν ἐστίαν εἰς θέατρον, καὶ τὸν οἰκιακὸν βίον εἰς ἐπιτήδευσιν ὑποκρισίαν· ἀλλ' ή ὑπόκρισις; αὕτη εἶναι ὠφέλιμος, καὶ ἐνώπιον αὐτῶν τὴν χρεωστεῖτε.

Ἐν ἐκ τῶν λογυροτέρων μέσων τῆς θεικῆς ἀνατροφῆς εἶναι ή τοῦ θείου τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης αἰσθήματος καλλιέργειας καὶ ήδεις πρὸς τὸ ἀγαθοεργεῖν. 'Αλλ' οἰκδήποτε εὑεργεσία εἶναι ἀτελῆς, μόνον σκοπὸν ἔχουσα τὴν ἀνακούφισιν τοῦ δυστυχοῦς, παραμελοῦσα τὴν βελτίωσιν τοῦ εὐεργετοῦντος. Εἰς τὸ διπλοῦν πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ἀγαθὸν, τῆς ἀνακουφίσεως τῶν δεινῶν τινος, καὶ τῆς ἔξυψώσεως τῆς ψυχῆς τινος ἄλλου συνίσταται τὸ μεγαλεῖν τῆς ἀγαθοεργίας, ἀποκαθιστῶν αὐτὴν πρωτίστην ἀρετὴν εἰς τὴν θεικὴν ἀνατροφὴν τῆς νεολαίας. Επομένως αὕτη γάνει τὸ ημισυ τῆς ἀξίας της, καὶ τὴν μεγαλειτέραν αὐτῆς δύναμιν, ἐὰν οὐδεμία ὑπάρχῃ προσέγγισις μεταξὺ εὐεργετοῦντος καὶ εὐεργετουμένου. Εἰς ἐκ τούτου ἥτον εὐχῆς ἔργον νὰ εἰσαγθῇ καὶ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ γυμνάσια συστημά της ἀγαθοεργίας κατὰ μίμησιν τινῶν τῆς Γαλλίας γυμνασίων.

Ταχεῖόν τι νὰ δέχηται παρὰ τῶν μαθητῶν μεχρόν τινα φόρον ἀνὰ πᾶταν ἔβδομάδα. Τοῦτο νὰ διαχειρίζηται ὑπὸ ἐπιτροπῆς μαθητῶν ἐκλεγομένης διὰ πλήρων καὶ συγχάρις ἀνανεουμένης. Άλι αἰτήσεις τῶν πτωχῶν νὰ διευθύνωνται πρὸς αὐτὴν ἐγγράφως καὶ λεπτομερῶς. Ή ἔξελεγκτες τῆς λυπηρᾶς μὲν ἀλλὰ δεδακτικῆς ταύτης ἀλληλογραφίας, νὰ τὴν ἐνασχολῆσιν ὕραν τὴν ἔβδομάδα. Έρχομένης τῆς Κυριακῆς, ἐκαστον μέλος τῆς ἐπιτροπῆς νὰ λαμβάνῃ τὸ μέρος του ἐκ τῶν ἐγκριθεισῶν ἐπισκέψεων, ἵνα προσφέρῃ τὴν βοήθειαν εἰς τοὺς ἐνδεεῖς, ίδιαν δημασι τὴν δυστυχίαν, ή; ἔξετάζον τὰς αἰτίας ν' ἀναζητῇ τὴν θεραπείαν.

Άλλ' ἐὰν οἱ ἐμφρονες γονεῖς, φιλότομοι· διὰ τὴν δόξαν τοῦ ἔθνους των, θέλουν νὰ ἔξυψώσωσι τὸν Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα μὲ σίγαν πρέπει εἰς τὸν αἰώνα μας καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν εὐφύτεν ἀνατροφὴν, ἀπὸ τρεῖς μεγάλους ἔχθρους, ἀνεπαισθήτως ἐπιφέροντας· διότι δὲν λογίζονται φθορὰν εἰς τὰ τρυφεράς ψυχὰς τῶν παιδῶν, πρέπει πρωτέμως νὰ τοὺς προφυλάξεισιν· ἀπὸ τὴν πολυτέλειαν, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀριστοκρατίας τοῦ πλούτου, καὶ ἀπὸ τὴν ἀγυρτίαν πολλῶν διδασκάλων.

Α'. Άπὸ τὴν πολυτέλειαν (Ιυχε) ή; ή ὑπερβολὴ, ἐὰν καὶ εἰς τὸν τέλειον ἀνθρωπὸν ἥνας παρεκτροπή, ἀλλ' εἰς τοὺς παιδεῖς καὶ εἰς τὰ κοράσια εἶναι ἀφόρητος· διότι, ἐκτὸς πολλῶν ἀλλων ἀτόπων, ἐλκύουσα τὴν προσοχὴν αὐτῶν εἰς τοὺς εἰς τοικύτων ἡλικίαν ματαίους καλλιωπισμοὺς τοῦ σώματος, ἀποσπᾷ ὅλως αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου· διὸ δὲ μὲν

νοῦς αὐτῶν μένει συνήθως ἀκαλλιέργητος, ή δὲ καρδία των δὲν ἐμπνέεται ὑπὸ εὐγενεστέρων αἰσθημάτων συνειθίζονται δὲ νὰ δίδωσι μεγάλην σημασίαν εἰς τὰ ἐνδύματα καὶ νὰ κρίνωσι τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ ἔξωτερικοῦ, συμβαίνει νὰ πάθωσιν δὲ τι ἔπειθεν ἢ Μεγαρικὴ ἐκείνη γυνὴ, ἵτις σπεύδουσα νὰ προετοιμάσῃ δεῖπνον διὰ τὸν ἔνδοξον τῆς Ἀχαικῆς συμμαχίας στρατηγὸν, καὶ διὰ τὴν ἀπλότητα τῆς ἐνδυμασίας του ἐκλαβοῦσα αὐτὸν, ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ ἀγρός παρουσιασθέντα, ὃς τινα τῶν ὑπηρετῶν του, τὸν προσεκάλεσε νὰ τῆς σχίσῃ ξύλα. (*) Παντοῦ εἰς τὸν πολιτισμένον κόσμον, ὅπου ἐννοοῦσι τὸν ἔξευγενισμὸν κάλλιον ἡμῶν, αἱ νεάνιδες ἐνδύονται μὲ μεγαλειτέραν ἀπλότητα προτιμῶσαι εἰς τὰς συναντροφὰς τὸ ἀπλούστερον λευκὸν ἐνδυμα σύμβολον τῆς ἀγνότητός των. Αἱ Ἑλληνίδες ἀρχα νεάνιδες, εἰς ὧν τὰς κυανολαμπεῖς φλέβες βέβαι τὸ ἀγνόν, τὸ εὐγενὲς Ἑλληνικὸν αἴμα, ἐννοήσασαι τὴν ἀξιοπρέπειαν μεθ' ἣς περιβάλλει αὐτὰς τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα, ἀς καλλιεργήσωσι τὴν ἀγχίνοιαν καὶ τὰ γενναῖα τῆς ψυχῆς των αἰσθημάτων, δι' ὧν εἶς ἀπαντος μέλλουν νὰ διακριθῶσι καὶ νὰ ὑπερέχωσι, διεγράφουσαι καὶ οὐχὶ ἀπομιμούμεναι ἐν τῇ ἀπλότητι καὶ ἀφελείᾳ τῆς συμπεριφορᾶς αὐτῶν τοὺς τύπους τοῦ καλοῦ καὶ σεμνοῦ, ἐν μέσῳ τοῦ ἐπιπολάζοντος ἐπιπλάστου ἔξευγενισμοῦ. Ή Σαπφὼ καὶ ἡ Κόριννα ἀπὸ τοῦ ὄφους τοῦ Ἐλεκτροῦ πρὸς αὐτὰς ἐπιβλέπουσιν, ίν' ἀκούσωσι τὴν γλυκυτάτην ἀρμονίαν τῶν ἐμπνεύσεων τῆς μούσης των!

Β'. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀριστοκρατίας τοῦ πλούτου. Οἱ Ἑλληνες θιασῶται τῆς ἀρετῆς τιμῶσιν αὐτὴν ὅπου καὶ ἀν εὐρίσκηται. Ή μὲν ἀριστοκρατία τῆς γεννήσεως καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ τῶν δημοσίων θέσεων εἶναι ἐπιδεκτικὴ ἔξευγενισμοῦ, διὰ τὴν ἰδέαν ἡν δύναται νὰ προσάπτῃ ἐν ἕαυτῇ ἀλλ' ἡ ἀρχὴ τῆς ἀριστοκρατίας τοῦ πλούτου εἶναι ἀναντιρρήτως ἡ πλέον ὀλεθρία καὶ ἀποτρόπαιος, οὔτε δύναται νὰ ὑπάρξῃ πρὸ τοῦ νὰ μηδενίσῃ πάσαν θήικης ἀρχῆν· διότι τὸ εἰς τὴν ἀξίαν καὶ ἀρετὴν δρειλόμενον σέβας ἀπονέμει εἰς τὰ χρήματα, καὶ κατὰ φυσικὸν λόγον ἐπίστη, εἰς δὲ τὰ μέσα ἄτινα δὲνθρωπος μεταχειρίζεται· διὰ νὰ τὸ ἀποκτήσῃ. Έκτὸς τούτου τὰ πλούτη

(*) Τὴν δὲ τῆς ξένης τῆς Μεγαρικῆς ἀγνοιαν συμβῆναι λέγουσι δι' εὐκολίαν τινὰ καὶ ἀφέλειαν αὐτοῦ. Πυνθανόμενη γάρ ἔρχεσθαι πρὸς αὐτούς τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀχαιῶν ἐθορυβεῖτο, παρασκευάζουσα δεῖπνον, οὐ παρόντος κατὰ τόχην τοῦ ἀνδρός. Ἐν τούτῳ δὲ τοῦ Φιλοποίμενος εἰσελθόντος, χλαμύδιον εὗτελές ἔχοντος, οἰομένη τινὰ τῶν ὑπηρετῶν εἶναι καὶ προδρόμων, παρεκάλει τῆς διακονίας συνεφάψασθαι. Καὶ δὲ μὲν εὐθὺς ἀπορρίψας τὴν χλαμύδα τῶν ξύλων ἴσχιζεν· δὲ ξένος εἰσελθών, καὶ θεασάμενος τὸ τοῦτο, ἔφη, Φιλοποίμεν; Τί γάρ ἄλλο, ἔφη δωρίζων ἐκεῖνος, ή κακῆς ὄψεως δίκας δίδωμι; (Πλουτ. Φιλοποίμ.)

τῶν μὲν εἰς τὴν ἔθνος δὲν αὐξάνουσιν, εἰ μὴ καθ' ὅσον οἱ δῆλοι πτωχεύουσιν. Οἱ λαὸς διαιρεῖται τότε εἰς δύο κλάσεις ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτους· ἡ μὲν πλημμυροῦσα ἀγαθῶν καὶ ἀπολαύσεων, μισητὴ διὰ τὴν ἀλαζονείαν της· καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἴσχυος της· ἡ δὲ πενομένη, καταβλιθομένη, ἀδύνατος, μεσοῦσα τοὺς πλουσίους πρὸς οὓς δύναται εἰναι εὐδιάθετος νὰ πωλήται. Τοιαύτη κατάστασις ἐγρήγορα ἡ ἀργὰ ὠθεῖ καὶ αὐτὰ τὰ μεγάλα κράτη εἰς τὴν καταστροφὴν τινα, ὡς ἡ ἀλάνθαστος ἀλάθεια τῆς ἴστορίας τῶν ἔθνων τὸ ἀπέδαιξε, δίδουσα τὸ σοναρὸν τοῦτο μάθημα εἰς τοὺς μεταγενεστέρους· ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἐν μικρὸν φιλελεύθερον κράτος, ἐν ὧ ἡ πρωτίστη συθίκη τῆς ὑπάρξεώς του συνίσταται εἰς τὴν ἐνδητητικὴν αἰσθημάτων συμφερόντων καὶ ἀπολαύσεων, εἰς τὴν ἀτομικὴν αὐταπάρυνσιν, εἰς τὴν πρὸς τοὺς νόμους ὑποταγὴν καὶ εἰς τὸ πρὸς τὴν ἀρετὴν σέβας.

Γ'. Ἀπὸ τὴν ἀργυρίαν (charlatanism) πολλῶν διδασκάλων. Λῦτη ἐνεργοῦσα ἐν τῷ σκότει, καὶ ὑπὸ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν γονέων ἐμπορευομένη τὴν ἀνατροφὴν εἶναι οὐχ ἡττον ὀλεθρία· ὁ πολύτιμος χρόνος τῆς σπουδῆς παρέρχεται· ἡ φθορὰ τοῦ νοὸς εἶναι ἀνυπολόγιστος· χρήματα ἐξαδείνονται ἀφθονα, ἀλλ' οὐδὲς διανοίας οὐρανίας δράστους ὑγραίνει τὸ γόνιμον τῆς Ἑλληνικῆς ἀγγειοίκης τέμενος. Πλὴν αὐτην καταπολεμεῖται εὐκόλως, ἐὰν μόνον ὑπογρεωθῇ νὰ παρουσιάζηται εἰς τὸ φῶς. Πατέρες τις ἀρχα παραλαμβάνων διδάσκαλόν τινα, πρωτίστην ὑποχρέωσιν πρέπει νὰ ἐπιβάλῃ εἰς αὐτὸν νὰ παρουσιάζῃ τοὺς παῖδες, καθ' ἔξαμηνταν εἰς ἔξετάσεις, ἐν αἵ τοι γονεῦς πρέπει νὰ παρευρίσκωνται μετά τινος τῶν μᾶλλον πεφωτισμένων φίλων των. Εἰς τὰς ἔξετάσεις ταύτας οἱ διδάσκαλοι δὲν πρέπει νὰ ἔρωτῶσι πρῶτοι τοὺς μαθητὰς τῶν, διότι ἡ ἀργυρία ἀνευρίσκει εὐκόλως τὰ μέσα τοῦ νὰ ἀναδεικνύῃ τοὺς εὐηθεστέρους τῶν μαθητῶν τῆς ἀριστεύοντας· τότε δὲ τοιοῦται ἡ ἐσχάτη πλάνη γείρων τῆς πρώτης. Ἀπ' ἐναντίας οἱ διδάσκαλοι νὰ ἔκθέτωσι μόνον τὰ μαθήματα, ἀτιναχοῖς παῖδες ἐσπουδάζονται· οἱ παρευρισκόμενοι ν' ἀπευθύνωσιν ἐπ' αὐτῶν ἐρωτήσεις· ἐκεῖνοι δὲ ἐπιλαμβάνομενοι τῶν ἐρωτήσεων νὰ βοηθῶσι τοὺς παῖδες διὰ ν' ἀποκρίνωνται ἐὰν ηζεύρωσιν· οὕτω δι' ὀλίγων ἐρωτήσεων, ἐξαγομένης τῆς δικαιούσης τοὺς ἱκανούς, καὶ εὐσυνειδήτους διδασκάλους ἀλτηθείας, ἀναδεικνύεται συγχρόνως τῶν μαθητῶν ἡ ἀληθήτης προδοσία. Εἰς δὲ τὰς ἔξετάσεις τῶν γυμνασίων η παρουσία τῶν γονέων εἶναι τοσοῦτον ἀπαραίτητος, ὥστε, οὐ μόνον διατρίβοντες εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν ἀλλὰ καὶ μακρὰν δόδον ἐὰν πρόκηται νὰ διατρέξωσι, πρέπει νὰ παρευρίσκωνται μετά τινος γονήμονος καὶ ἐνδικφερομένου φίλου των, ίν' ἀπευθύνωσιν ἐρωτήσεις, βέβαιοι διντες διτι, η παρουσία των οὐ μόνον θελει διεγέρει εἰς τοὺς νέους τὸν ζῆλον τῆς

σπουδῆς, ἀλλ' ἐκριζώσει συγχρόνως τὴν ἀγυρτίαν ἀπὸ τῆς ἀνατροφῆς; τῆς νεολαΐας.

Προκειμένου λόγου περὶ τῆς ἔθνικῆς ἀνατροφῆς στρέφομεν ἡδη τὴν προσοχήν μας πρὸς ἑκαίνους ἐκ τῶν νέων, οἵτινες εἰς τρυφερὰν ἡλικίαν ἀποστέλλονται νὰ ἐκπαιδευθῶσιν ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, ἀναφέροντες τὴν γνώμην τοῦ ἔξοχου ἑκαίνου ἀνδρὸς, τοῦ ἐγκαλλωπίσματος τῆς Ἰονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, τοῦ τελευταίου θύματος; τῆς ἔθνικῆς ἡμῶν ἀναγνωνήσεως, τοῦ ὅποιου τὸ δημοτικόν εἶναι ἀδύνατον ν' ἀναφέρω ἄνευ μεγίστου πάθους καὶ θυμηκού, τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, ὅστις γράφων πρὸς τὸν αὐτόν Μουστοξείδην ἀποφρίνεται, ὅτι οἱ νέοι οὗτοι χαμένοι θέλουν εἰσθαι διὰ τὴν πατρίδα τῶν. (*)

Πρὸς ἀποφυγὴν ὅρα τοῦ πραγματικοῦ τούτου κινδύνου δύο τινὰ ἀποτελοῦνται. Οἱ ἐν τῇ πεφωτισμένῃ Εὐρώπῃ πρὸς ἐκπαίδευσιν ἀποστελλόμενοι νέοι νὰ ἔχωσι πρῶτον βάσιμον ἔθνικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἀνατροφὴν, διότι ἄλλως εἶναι ἀδύνατον ν' ἀνθεξασιν εἰς τὴν ἐπιδροῦσὴν τῶν ζένων ἰδεῖν, καὶ εἰς τῶν ζένων τὰ παραδείγματα. Θεωροῦντες ἐν τούτοις τὸν ἀνθρωπὸν ὑπὸ τὴν φιλοσοφικὴν ἐποψίην ὡς ἥθικὸν σὸν, παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ βούλησις αὐτοῦ καὶ τοι πάντη ἐλευθέρως, ἐπηρεάζεται δῆμος τὰ μέγιστα ὑπὸ τῶν εὐαρέστων ή δυσαρέστων συνκισθημάτων, ἥτινα ἐνέθεσεν αὐτῷ ὁ δημιουργὸς πρὸς συντήρησιν τῆς ἴδιας αὐτοῦ ὑπάρξεως. Κατὰ τοῦτο δὲ δικρέρει τῶν ἀλόγων, καθ' ὅτον εἰς τὴν ἔξασην τοῦ αὐτεξουσίου αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν δράσεων του θη-

(*) Ἀγαπητέ μου Μουστοξείδη!

..... Τὰ παιδία μας οὐτως ἔκειτος κείμεντα ὅποιας καὶ ἀπολαμβάνωσι φροντίδας περὰ τῶν φιλανθρώπων προστατῶν, κινδυνεύουσιν δυναταὶ ἐκστραφῆσι τῆς οἰκείας φύσεως, χάνοντα βαθυτρόπον καὶ τὴν αἰσθησιν τῶν θρησκευτικῶν χρεῶν των, καὶ τὴν χρήσιν τῆς γλώσσης των, καὶ τὴν μηδὲτην τῶν ἐφεστίων καὶ ιδιογενῶν ἥθων. Ἀπεσπασμένα πρωτίως ἀπὸ τὴν ὄντως πατρίδα, ἀρά γε δὲν θέλουσιν ἀναπλάσει ἐν ἑαυτοῖς πατρίδα τινὰ ἰδιαίτερην, κατὰ τὸν τόπον τοῦ τόπου ἐν ᾧ ἦρχεσαν πρῶτον νὰ σκέπτωνται; Ἀνδρωθέντες δὲ, ἐπιστρέψουσιν ἀρά εἰς τὰς πατρώας αὐτῶν ἑστίας, Καὶ ἐπιστρέψαντες, ἔσονται ἀρά πολλαῖς ὠφέλιμοι; Ἀπειρίη πρὸς ταῦτα ἡ πείρα, καὶ ἀποκρίνεται καθ' ἐκάστην δια, παραδεῖσμένοις οἱ νέοι οὗτοι μόνον εἰς ἔκπτωτος καὶ εἰς τῶν ζένων τὰ παραδείγματα, χαμένοι θέλουν εἰσθαι διὰ τὴν πατρίδα τῶν καὶ οὐδὲ ἄλλου τόπου τὴν σήμερον θέλουν γείνεται χρήσιμον ἀπόκτημα, ἀλλὰ καὶ τούτου γενομένου τὸ ὄντειδος τῆς ἔξεινῶσεώς των εἰς τὴν Ἑλλάδα θέλει πέσει. Εἰπέ με φές ἔγγιστα πόσα χρειάζονται ἐν Ἐνετίᾳ ἢ Τεργέστῃ πρὸς περιποίησιν διάδεικτα παιδῶν, τοποθετούμενων εἰς σπουδαστήριόν τι προσωρινόν, ἐπίτηδες διωργανισμένον ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς Ἑλλ. Ἐκκλησίας. Αὐτὸς θέλει διδεῖ εἰς τὰ παιδῖα ἄνευ γονέων, ἢ δια γονέων ἐνθεῶν, ἐνθυμετάσιν, τροφὴν καὶ διδασκάλους τῆς πλατεῶς αὐτῶν, τῆς γλώσσης των, καλλιγραφίας, στοιχείων Ἀριθμητικῆς καὶ Γεωμετρίας.

Ίω. Καποδίστριας.

ρεῖει τὴν ἡδονὴν, καθ' ὅσον μόνον εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸ ἀγαθόν· καὶ οὐ μόνον δὲν ὁδηγεῖται ὑπὸ τῆς ἐπενεργούσης εἰς τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ ὑλῆς καὶ ὑπὸ τῆς ὄρμῆς τῆς ὑλικῆς τοῦ σώματος φύσεως, ἀλλ' ἀντιθείνει κατ' εὔθεταν εἰς αὐτάς, καὶ ἀποφασίζεται μάλιστα πολλάκις νὰ καταστρέψῃ τὴν ίδιαν αὐτοῦ ὑπαρξίαν πρὸς ἐπιτυχίαν ἥθικοῦ τινος σκοποῦ. Ἀλλ' ἐπιειδὴ ἡ ἀκαταμάχητος αἴτη ἵσχυς, δι' τῆς ὁ ἀνθρώπος ἀνυψώνται εἰς τὴν ἀνωτάτην σφρίξαν τῶν λογικῶν καὶ ἀδύλων ὅντων εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς διακαπητικῆς αὐτοῦ νοήσεως, καὶ τῆς μεγάλης τῶν περιστοιχίζοντων αὐτὸν ἀντικειμένων πείρας, δὲ νέος καὶ πείρας καὶ κρίσεως ἀμοιρος δὲν δύναται ν' ἀνθέξῃ εἰς τὴν ἐπιφρόνηταν τῶν εξωτερικῶν ἐπιδράσεων, ίδου διὰ τί ἔχει ἀπαραιτητὸν ἀνάγκην τῶν βοηθημάτων τῆς ἥθικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἀνατροφῆς, ἄνευ τῆς ὁποίας καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς ἐκπαγαζουσῶν ἀρχῶν, διὰ τοῦ μᾶλλον πεφωτισμένος ἀνθρώπους εἶναι ὥραῖον φυτὸν κεκοσμημένον μὲν ἔνθη μόνον, γῆ φέρουσα ἀρώματα ἀλλὰ στερεάν τροφὴν καὶ ἀρτον οὐδένα. Όποιαν δὲ προσοχὴν εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἀνατροφῆς πρέπει νὰ καταβάλλωμεν, καὶ τί δυνάμεθα, ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τοῦ ἔθνους ἡμῶν, ἐκ τούτου νὰ ἐπιτύχωμεν ἡ διαμασμένος. Σπάρτη τὸ ἀπέδειξε διὰ τίνος ἄλλου μέσου ἡδύντο νὰ ἐπιτύχῃ τοπικήν μετριοπάθειαν, τοσοῦτον σέβας πρὸς τοὺς νόμους, τοσάτην αὐταπάρησιν, τοσοῦτον ἡρωΐσμον, τοσάτην ἀφοσίωσιν εἰς τὸ κοινὸν συμφέρον, καὶ τέλος τὴν θυσίαν τῆς ἱδίας ζωῆς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ειμὴ διάτης;

Μέλλοντες δὲ νὰ σπουδάσωσιν ἐπιστήμας πρέπει δεύτερον νὰ ἔναι: ίκανῶς ἀνεπτυγμένοι διὰ τῶν ἀπαιτουμένων προκαταρκτικῶν γνώσεων. Ή ἐπιστήμη μη εἶναι ἡ αἰώνιος ἡ ἀναλλοίωτος ἀλήθεια, ἡς ἡ γνῶσις πληροῖ μὲν τὴν καρδίαν ἡμῶν ἀνεκφράστου ἀγαλλιάσεως, ἀλλ' ὁ προσερχόμενος εἰς τὸν θεῖον τῆς ἐπιστήμης βωμὸν πρέπει νὰ ἔχῃ καρδίαν καθαρὰν καὶ νοῦν ἐξησκημένον εἰς τὸ συλλογίζεσθαι ἄλλως, ὅταν ἀτενίζῃ εἰς τὸ λαμπρὸν τῆς ἐπιστήμης φῶς μὲ νοῦν ἀκμορφον καὶ ἀνίδεον, συμβαίνει εἰς αὐτὸν ὅτι συμβαίνει εἰς ἀδυνάτους ὀφθαλμούς εἰς τὸ τηλοπυγέστατον τοῦ ἥλιου φῶς ἐναεριζούντας.

Ἐπὶ τέλους, ὁ γλαφυρώτατος καὶ ἀμύντος Πλάτων, εἰσάγων τὸν Σωκράτην διαλεγόμενον μετὰ Δημόδοκου τινὸς προτρέποντος αὐτὸν ἵνα παραλάβῃ ὡς μαθητὴν τὸν αἰόν του Θεάγην, ὁ Σωκράτης τὸν λέγει, ὅτι οὐχὶ πάντας οἱ μετ' αὐτοῦ διατρέποντες ὀφελοῦνται, ἀλλ' ἐκεῖνοι λαμβάνουσι ταχεῖται βεβαίως, καὶ μόνιμον ὠφέλειαν οὐδὲ συμβοκύτει ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις (α).

(α) Ταῦτα δὴ πάντα εἰρηκά σοι, εἴ τοι ἡ δύναμις αἴτη τοῦ δαιμονίου καὶ εἰς τὰς ταναύσια; τῶν μετ' ἐμοῦ συνδιατρε-

Τωρόντι, ή θεσπεσία αύτη τοῦ Θείου Σωκράτους παρατήρησις είναι ἀληθής! Εάν ή δρθή ἀνατροφή, ή ἀναδείξασα ἀείποτε τοὺς ἀληθῶς ἀξίους καὶ μεγάλους ἄνδρας ἦντι ή πλέον ἀνεκτίμητος δωρεά ἀφ' δοσας γονεύς τις δύναται νὰ λάβῃ παρὰ Θεοῦ, ἀρα διὰ πάσης ἀγαθοεργείας πρέπει νὰ προθυμηται ἐν ἀνατείχθη ταύτης ἀξιοῦς.

Περαιώντες τὰς ὀλίγας περὶ ήθικῆς ἀνατροφῆς σκέψεις μας, μὲ σπουδαιοτάτην τινὰ παρατήρησαν, ἢν μεταξὺ ἄλλων ὁ Ἐλεῖτος φιλόσοφος ἐμβριθῶς ἔξ-έργαστεν. Ἐν δοσῷ αἱ νεάνιδες δὲν προστομάζωνται οὐχὶ ἐπιπολαῖως καὶ μὲ βάμυρι τις ἀνατροφῆς, ἀλλὰ διὰ τοιαύτης νοερᾶς ήθικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἀγωγῆς ὅστε νὰ ἦντι ίσχυνται νὰ θέτωσιν αὐταὶ πρῶται τὰ θεμέλια αὐτῶν εἰς τὰ μέλλοντα τέκνα των, πάσα ανατροφὴ βασίζεται ἐπὶ τῆς ἀρμού, καὶ πᾶσαι αἱ μετὰ ταῦτα προσπάθειαι ἡμῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἀποβαίνουσιν ἀτελεσφόρητοι ("").

(Επειταὶ τὸ τέλος.)

ΠΕΡΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΟΥΡΓΙΩΝ.

Πρό τινος καιροῦ ἐγένετο λόγος ἐν τῇ ΕΘν. Συνελεύσει νὰ δίδωνται αἱ δημόσιαι ὑπουργίαι διὰ δικιγονισμοῦ. Ἐπειδὴ δὲ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἀνέγνωσεν ἄρθρον τῶν Times οὐχὶ ἐπὶ κενῶν ἔγματων, ἀλλ᾽ ἐπὶ πραγμάτων θεμελιούμενον, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν Ἀγγλῶν, ἐλογίσθημεν ὠφέλιμον νὰ καταστήσωμεν αὐτὸν γνωστὸν πρὸς τοὺς περὶ τὰ

βόντων τὸ μπαν δύναται πολλοῖς μὲν γάρ ἐναντιοῦται, καὶ οὐκ ἔστι τούτοις ὡφέληθησαι μετ' ἐμοῦ διατρίβουσιν, ὅστε οὐχ οἶόν τέ μοι τούτοις συνιδιατρίβειν πολλοῖς δὲ συνετεῖ μὲν οὐ διακαλέσαι, ὡφελοῦνται δὲ οὐδὲν συνόντες; οἵτις δὲ συλλάβεται τῆς συνουσίας ἢ τοῦ δικιονοῦ δύναμις, οὗτοι εἰσιν ὅν καὶ σὺ ἡσθησαι. Ταχὺ γάρ περιχρῆμα ἐπιστρέψασιν καὶ τούτων αὐτῶν ἐπιδιδόντων οἱ μὲν καὶ βέβαιοιν ἔχουσι καὶ παραμόνμεν τὴν ωθέλεισαν πολλοῖς δὲ οὐσιν δὲν μετ' ἐμοῦ γρόνον ὂσι, θευμάσιον ἐπιδιδόσασιν, ἐπειδὲν δὲ μοι ἀπόσγωνται, πάλιν οὐδὲν διαφέρουσιν ὅτουσιν. "Εστιν οὖν, ἡ Θέσπης, τοιαῦτη, ἡ ἡμετέρα συνουσία: ἐὰν μὲν τῷ Θεῖῳ φίλον ἦ, πάνυ πολὺ ἐπιδώσεις καὶ ταχὺ, εἰ δὲ μὴ, οὐ" (Πλάτ. Θεάργ. 9. 16').

(") C'est à toi que je m'adresse tendre et prévoyante mère qui sus t'écartier de la grande route, et garantir l'arbreisseau naissant du choc des opinions humaines! Cultive, arrose la jeune plante avant qu'elle meure, ses fruits feront un jour tes délices. Forme de bonne heure une enceinte autour de l'âme de ton enfant, un autre en peut marquer le circuit, mais toi seule y dois poser la barrière (Rousseau, Emile).

τοικῦντα διεκτρίζοντας, ὅπως ἔχοντες ὀδηγὸν τὴν γνώμην καὶ ἄλλων ἐμπειροτέρων, βαδίσωσιν ἀσφαλέστερον εἰς τὰς κρίσεις ἢ τὰς ἀποφάσεις αύτῶν.

"Ο δικιγωνισμὸς εἰς ἀπόκτησιν ὑπουργίας είναι ἐφεύρεσις τοῦ παρόντος αἰῶνος ἀλλ' ἡ Βουλὴ τῶν ἀντιπροσώπων δὲν είναι σύμφωνος οὔτε ὡς πρὸς τὴν ὠφέλειαν, οὔτε ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν ἡτις συμφέρει νὰ δοθῇ αὐτῷ. Ο μὲν Κ. Ἐννετοῦ φρονεῖ ὅτι σκοπὸς τοῦ δικιγωνισμοῦ είναι νὰ κατασταθῶσι πρὸς πάντας προσιταὶ αἱ ὑπουργίαι, νὰ χορηγηθῇ εἰς τε τὴν εὐρυτάνην καὶ τὴν μάθησιν εὐκαιρία νὰ δειχθῶσι, ν' ἀνταπειφθῇ ἡ ἀξία, νὰ ἐνσχυθῇ ἡ ἐργασία καὶ νὰ ἐξαλειφθῶσι τὸ ἐκ τῶν δικιρίσεων μέσος καὶ δὲ ἐκ τῶν προτιμήσεων φύσιος. Ο δὲ Κ. Β. Κόχρων τὴν μὲν δικιγωνισμὸν θεωρεῖ ἀγοραῖν, προτιμᾶς δικιας εὐσυνείδητον δοκιμασίαν ἐν εἰδεῖ ἐπιτήμου εξετάσεως, ἀντικείμενον ἔχουσαν πρακτικὰς γνώσεις. Ο Κ. Γλάστων, θετικώτερον σκεπτόμενος, νομίζει ὅτι διὰ τοῦ δικιγωνισμοῦ οἱ μὲν ὑπουργοὶ σώζονται ἀπὸ ἀπαιτήσεων, αἱ δὲ δημόσιοι θέσεις δὲν γίνονται ἀνικάνων καταρρύγιον, ὅτι οἱ ἐκδιώκοντες αὐτὰς ἀναγκάζονται νὰ προστομάζωνται, καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τῆς διοικήσεως ἐκλέγονται ἐν γνώσεις ἀποφέγγουσι τὴν βίαν.

"Κατὰ δὲ τὸν Κ. Ἀνλεϊ ὁ δικιγωνισμὸς πράγματι καταντῷ ὑπόθεσις χρημάτων καὶ ἐπιτηδείας παραπλευτῆς. Ο Λόρδος Πάλμερστον φρονεῖ διδικού νὰ παρορμᾶται ὀλόκληρος στρατὸς εἰς πάλην, εἴ τοις μόνος θέλεις ἐξέλθεις νικητής. Ηλὰν τούτου, δὲν πρέπει νὰ λητυμονηθῇ ὅτι ἡ κυβέρνησις είναι ὑπεύθυνος πρὸς τὸ Κράτος διὰ τοὺς διορισμοὺς, καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ δίδεται αὐτῇ πᾶσα ἐλευθερία περὶ τὸν ἐκλογήν. Ο δικιγωνισμὸς, ἀγενὸς δρίων ἢ ἀγενούς, ἐξαφανίζει τὴν εὐθύνην τῶν ὑπουργῶν καὶ ζημιᾷ τὴν τε κυβέρνησιν καὶ τὸ έθνος.

"Καὶ ναὶ μὲν πάντα τὰ συμφέροντα ταῦτα σεβεστά καὶ φυσικὴ είναι, ἀξία μάλιστα τῆς ἡμετέρας συγκαταβάσεως, ἡ ἐπιθυμία νὰ ἴδῃ τις οἵτινες, ἀδειόδον ἡ φίλον κατέχουσα εὐταχημονία θέσιν ἀλλὰ πρόκειται περὶ ἀρχῆς, πρόκειται περὶ τῆς εὐθύνης τοῦ ὑπουργοῦ πρὸς τὸ έθνος. Εἶναι ἀναπόφευκτον νὰ ἔχῃ καθ' ὅλον κύριον τὸ τυπωμα ἐμπείρους χρήσιμο δὲ καὶ τιμίοις λειτουργούσις ἡ ἀνάγκη δὲ αὐτῇ είναι ἀνάγκη τοῦ ὑπουργοῦ διάτοι ἔχει καὶ ἔργα νὰ ἐκπληρώσῃ καὶ τὸ δημόσιον νὰ εὐχαριστήσῃ, καὶ διὰ τοῦτο ἰδίου τῆς τιμῆς καὶ καθηγούν αὐτοῦ είναι νὰ μὴ διαστρεφῇ διοικοῦντος αὐτοῦ ἡ ὑπηρεσία. Εἶναι πρὸς τούτοις ἀναπόφευκτον οὐ μόνον εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὠφέλειαν τοῦ Κράτους νὰ τηρῇ ἀγαθὰς σχέσεις μετὰ τῆς μερίδος εἰς ἣν ἀνήκει, ν' ἀπολαύῃ τῆς φιλίας τῶν ὑπερασπιζόντων αὐτὸν, νὰ δικαιωτὴ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν φίλων αὐτοῦ καὶ νὰ δεικνύῃ εὐ-